

Etter at den tyske krigsmakt hadde besatt Oslo og en rekke andre byer natten til den 9. april, og landets regjering hadde flyttet til Hamar, ble det samme dag dannet en regjering med tidligere statsråd Quisling som sjef. Etter initiativ av Høyesterett ble det 15. april satt ned et Administrasjonsråd bestående av 7 medlemmer med fylkesmann I.E. Christensen som formann som avløst regjeringen Quisling. Administrasjonsrådet fikk som oppgave å lede den civile administrasjon i de besatte områder av landet. Det ble dannet med tilslutning av de store næringsorganisasjoner og arbeidernes faglige landsorganisasjon og fikk fra første stund full og lojal støtte fra disse organisasjoner og fra de fire store politiske partiers presser. På en landskonferanse i Oslo 26. mai av tillidsme i Det norske Arbeiderparti ble det også gjort vedtak hvori det het at i denne vanskelige oppgave - å løse alle vansker slik at det tjener det norske folk - "har Administrasjonsrådet krav på lojalitet og positiv støtte fra alle nordmenn i de besatte områder.

I forbindelse med en konferanse i Oslo 30. mai av de forskjellige politiske partier som var innkaldt av de tyske myndigheter for å drøfte spørsmålet om offentlige møter, ble det holdt en rent uforbindende felleskonferanse av representanter for de fire store politiske partier som er representert i Stortinget. For Arbeiderpartiet møtte Alfred Ljøner, Alfred Madsen og Trygve Bratteli. Man var her enig om at en under den foreliggende situasjon burde søke å finne en fast form for det videre samarbeid og konstaterte til partiene å oppnevne representanter til et fellesutvalg. Saken ble først drøftet i Samarbeidskomiteen den 6. juni, og her ble Alfred Madsen, Elias Volan og Ole Cissang innestilt som partiets representanter. Sentralstyret sa seg i møte 7. juni enig i et slikt samarbeid og valgte de representanter som var foreslått av Samarbeidskomiteen.

Da krigen i Nord-Norge var slutt og hele landet dermed var okkupert av tyskerne, var det helt klart at spørsmålet om en fastere ordning av landets styre nå var aktuelt. Situasjonen ble drøftet i en felleskonferanse av de fire partier (Fellesutvalget) 11. juni og en var her samstemmig av den oppfatning at en helst burde søke å finne en ordning slik at Administrasjonsrådet kunne fortsette, gjerne supplert med flere medlemmer av omsyn til Rådets utvidede virkeområde. I samsvar med denne oppfatning samlet Fellesutvalget seg om følgende uttalelse rettet til Administrasjonsrådet:

Til Administrasjonsrådet.

Krigen i Nord-Norge er slutt, og landet vårt er i gjen en forvaltningsmessig enhet. Dermed blir Administrasjonsrådets virke utvidet til å omfatte hele landet.

Arbeiderpartiet, Bondepartiet, Høire og Venstre ga i forrige måned Administrasjonsrådet beskjed om at partiene gjerne vilde gi uttrykk for sin lojalitet og tillit overfor Administrasjonsrådet.

Under den nye situasjon som nå er oppstått, ønsker partiene å gjenta denne tillitserklæring. Vi er takknemlig for det initiativ Høyesterett tok da det oppnevnte Administrasjonsrådet. Vi yder også rådet vår anerkjennelse for det arbeid det har utført, og vi lover vår lojale medvirkning i dets fortsatte strev for å opprettholde nordk rettsorden, for å skaffe folk arbeid og for å gjenoppbygge landet.

- 2 -

Vi ber alle nordmenn hver i sin gjerning å gjøre hva de kan for å lette rådets arbeid som vil kreve en stadig sterkere innsats for å trygge levekårene for oss alle.

Oslo, 11. juni 1940.

DET NORSKE ARBEIDERPARTI
Alfred Ljøner. Ole Gissang.

BONDEPARTIET
Nils Trædal. Gabriel Hoesid.
Hans Holten.

HØIEN.
Ole L. Bårde. Eivind Gots.
Ottav Ingabretsen.

VINDRE.
Hori Valen. Kristine Scheie.
B. Eversrud.

Denne henvendelse ble lagt fram for de tyske myndigheter som imidlertid motsatte seg at den ble offentliggjort da de nå fant tia inne til å ta opp hele den politiske situasjon og stillingen til Kongen og Regjeringen til behandling og avgjøring.

De tyske krav av 13. juni.

Den 13. juni sendte de tyske myndigheter følgende henvendelse til Administrasjonsrådet med krav om innkalling av Stortinget :

Dagsorden for stortingsmøte på Tidsvoll.

1. Avsettelse av Regjeringen Nygaardsvold.
2. Avsettelse av Kongehuset (grunngeving kan stå fritt).
3. Ugyldighetserklæring av mandater for de stortingsmenn som på det tidspunkt er i utlandet .
4. (Kan forhandles om.) Blir krav gjort gjeldende av noen personer som punkt 1, 2 og 3 vedkommer, mot Stortingets ovennevnte beslutninger, forfaller vedkommendes formue til den norske stat.
5. Valg av den nye forfatningsmessige regjering.
6. Nye valg til Stortinget blir fastsatt til en bestemt dag og med pålegg til regjeringen om å gjennomføre nyvalgene så snart forholdene tillater det - senest likevel 3 måneder etter fredsavslutningen.
7. Inntil nyvalg blir det vedtatt en ny fullmaktslov for Regjeringen. I den får Regjeringen særlig fullmakt til å innkalle nye stortingsmedlemmer istedenfor de mandater som har bortfalt for å tjene vedkommende distrikters interesser.

Etter at disse forelegg er vedtatt med forfatningsmessig forenkret flertall bekjentgjorde Reichskommissaren følgende:

- FØRSTEN har d.d. utstedt følgende forføyning:
1. Reichskommissaren for de besatte områder blir kaldt tilbake.
 2. Til å varetta Det Tyske Rikes interesser utnevner jeg en overordentlig fullmektig for FØRSTEN i staten Kongeriket Norge.
- Dagen etter stortingsmøtet følger i festlige former foran Stortingsbygningen firingen av Riketjenesteflagget og heisningen av det norske riksflagg til yttre tegn på at Stortinget i igjen har over tatt sine forfatningsmessige oppgaver.

Det ble krevd svar på henvendelsen innen mandag 17. juni kl. 20. Tidsfristen ble senere forlenget til kl. 24.

Kravene ble straks tatt opp til drøfting i felleskonferanser av Administrasjonsrådet, Stortingets Presidentkap og Folkeutvalget for de politiske partier som holdt en rekke møter i Regjeringsbygningen de dagene en hadde til rådighet. I de første

av disse møter deltok også høyesterettsjustitiarius Eaal Berg. Da det under forhandlingene viste seg at kravet om avsettelse av Kongehuset og landets regjering var ultimativt, fant Høyesterettsjustitiarius det rettast å trekke seg tilbake da dette krav vilde føre til brudd på konstitusjonen. De første møter ble ledet av Administrasjonsrådets formann, fylkesmann Christensen, og de senere og avsluttende møter av fungerende første-president i Stortinget, Magnus Nilssen. Av Stortingets presidentkap deltok videre Meri Valen, Gabriel Hossid, P. Thorvik og Ivar Lykke.

Hens forhandlingene pågikk ble representanter for de forskjellige politiske partier innkaldt til sirkonferanser hos dr. Delbrügge som førte forhandlingene på vegne av Reichskommissar Terboven. Landsorganisasjonen, Det norske Arbeiderparti og formannen i Arbeiderpartiets stortingsgruppe, Alfred Ludsen, var innkaldt den 15. juni. Fra Landsorganisasjonen møtte Elias Vøien og Nic. Nisse, og i sirkonferansen med Arbeiderpartiets representanter møtte den fungerende formann, Alfred Ljøner, Ole Visang og Trygve Bratteli med ingeniør Arne Brøgsæth, Horten, som taler.

Etter notater av sistnevnte gjengis et utdrag av det dr. Delbrügge anførte overfor delegasjonen:

Dr. Delbrügge uttalte at han satte pris på å kunne i kontakt med politisk førende personligheter fordi han derved fikk høve til å gi orientering om de tyske myndigheters syn på situasjonen. Og fordi han ved disse konferanser fikk orientering om hvordan norske politikere så på stillingen. Da dr. Delbrügge kom til Norge, fant de Administrasjonsrådet som en kjennetegnelse som allerede forelå, og vi fant det riktig å samarbeide med dette som en midlertidig ordning. Og jeg vil gjerne tilføye at jeg betrakter medlemmene av Administrasjonsrådet som menn av åre med hvem vi ikke har hatt noen meningsforskjell - i et hvert fall ikke noen betydelig meningsforskjell. Men i dag foreligger en annen situasjon enn dengang da Administrasjonsrådet ble opprettet. Den norske konge og regjering har forlatt landet, og hele Norge er i dag en samlet enhet. Det er nødvendig å trekke konsekvensen av den nye situasjon. Da engelskmennene forlot Andalsnes, forelå det en naturlig anledning for den norske regjering til å oppta fredsforhandlinger med oss. Det samme høve forelå da engelskmennene rømte fra Namsos og endelig nå da de trakk sine tropper ut av Nord-Norge. Men istedenfor å erkjenne situasjonen og oppta fredsforhandlinger, valgte kongen og regjeringen å rømme til England for å fortsette krigen. Og de tok med seg norske tropper for at disse på utenlandsk jord skulle fortsette kampen for Englands sak. Etter dette er det innlysende at Norge må få en annen regjering - en regjering som kan vareta det norske folks interesser. Vi er interessert i at Norge har en handlekraftig, aktiv regjering og en regjering som representerer det store flertall av folket og har dette flertallets tillid. Vi mener siden det er nødvendig at landet har en regjering som er sammensatt ikke bare av representanter fra Oslo, men fra det hele land, også Nord-Norge. Og at det i regjeringen ikke bare sitter representanter fra et lag av befolkningen, men fra de forskjellige erhvervsgrupper - arbeidere, og bønder! Men først må kongen og regjeringen avsettes. Vi er klar over at det kanskje ikke er så lett å finne den beste form for denne avsettelse, og vi erkjenner at formen spiller en stor rolle. Og vi er villige til å diskutere formen for å finne fram til den løsning som dere mener vil være den heldigste. Men ~~selv~~ målet *selv målet* at kongen og regjeringen avsettes, det er et krav vi må

fastholde.

Men jeg understreker at det ikke er vårt ønske å blande oss opp i det indre norske spørsmål hvilken forfatning landet skal ha. Det norske folk må selv avgjøre om det vil at landet skal være Kongerike eller republikk. Men den nuværende bærer av kronen kan vi ikke akseptere. Det er naturligvis så at en konge ikke godt kan avsettes innenfor rammen av forfatningens lover. Det kan vel sies å være en revolusjon, en ublodig revolusjon, å avsette Kongen. Men jeg er selv en revolusjonær og finner derfor ingen grunn til å vike tilbake fra en slik revolusjon. Og dere sosialister er jo også (med et lite smil) revolusjonære. Norge oppløste i 1905 unionen med Sverige og avsatte Kongen i en liten bisetning.

Jeg vil gjerne si at når jeg søker kontakt med ledende politiske personligheter, så er det fordi jeg mener at det politiske menneske snakker bedre med det politiske menneske enn en byråkrat snakker med en byråkrat. Jeg har fått den bebreidelse i morges at jeg søker å sette splid i de norske rekker ved å forhandle med så mange, istedenfor bare med de oppnevnte forhandlere. Men jeg har intet ønske om å splitte. Jeg ønsker bare å legge fram direkte for dem som skal ta standpunkt til spørsmålene, vårt syn på stillingen.

Vi er skuffet over at det ikke fra norsk hold er tatt initiativ til å etablere en nyordning etterat situasjonen ble så totalt endret ved Kongens og Regjeringens flukt. Da det ikke ble tatt noe initiativ fra norsk hold, måtte vi ta initiativet.

Og vi mener at situasjonen ikke må bedømmes ut fra følelsesmessige momenter, men ut fra nøktern vurdering. Og som nasjonalsocialist vil jeg peke på at vi jo ~~er~~ er mere sosialister enn de som styrer i England.

Dette tilbud er et forslag som jeg har arbeidet med, og som der Reichskommissar har vedtatt å legge fram for de politisk førende personligheter i Norge. Hvis det senest i løpet av mandagen blir vedtatt av de norske forhandlere, vil der Reichskommissar tirsdag morgen fly til Führeren for å forelegge saken for ham og få hans godkjennelse. Jeg vil understreke at forslaget er utarbeidet av oss tyskere her i Norge fordi vi så gjerne vil nå fram til en for det norske folk holdig ordning. Og jeg selv som nordtysker har i høy grad respekt og sympati for det nordiske folk og ønsker deres vel. Men hvis vårt tilbud blir forkastet må vi oppfatte det slik at det norske folk gir sin tilslutning til den erklæring regjeringen har sendt ut fra London, at krigen skal fortsettes. Da må vi oppfatte det slik at vi fortsatt er i krig med Norge, at vi må opprettholde krigstilstand. Og da kan den nåværende ordning ikke fortsette. Da vil tirsdag morgen våre folk rykke inn i departementene, vi vil selv overta administrasjonen. Forholdene vil bli andre enn de er i dag.

Men la oss unngå en slik eventualitet. Det er en skjebnetime for Norge som må gjennomlevos. Vår klar over det forhold at den jevne mann som i dag kanskje vil fordømme dem som går med på vårt tilbud - fordi han ikke kan se bak kulissene, ikke har oversikt nok til å bedømme situasjonen i den samme jevne mann vil om noen måneder - hvis dere ikke finner fram til en ordning nå - han vil stone dem som ikke grep de muligheter som i dag foreligger.

De vegne av delegasjonen avgav Wissar en erklæring som i det vesentlige inneholdt følgende:

Arbeiderorganisasjonene har tidligere gitt uttrykk for sin fulle lojalitet overfor Administrasjonsrådet og hadde også helst sett at en kunne fortsette med denne ordning, eventuelt gjerne med en utviding og rekonstruksjon av Rådet. Vi er imidlertid klar over at der etter at krigen i Nord-Norge er avsluttet, foreligger en ny situasjon, og at landets styreform bør bringes inn i fastere former i samsvar med landets forfatning. Vi er gjort kjent med innholdet av det memorandum som er sendt Administrasjonsrådet av de tyske myndigheter og har overveiet de krav som er stilt til Administrasjonsrådet og Stortingets presidentskap. Vi er klar over at når Kongen og hans råd gar forlatt landet, er Kongen og Regjeringen dermed ute av stand til å styre landet og utføre sine forfatningsmessige funksjoner. Men de to første krav som er stilt - om en faktisk, reell og formell avsettelse av kongehuset - strider så avgjort mot landets forfatning at vi tror det er vanskelig for ikke å si umulig å kunne få Arbeiderpartiet og partiets stortingsgruppe til å medvirke til et så direkte brudd på landets grunnlov og forfatning. Men hvis det lykkes å finne fram til en tilfredsstillende ordning, og Administrasjonsrådet, og presidentskapet finner å burde innkalde Stortinget, vil vårt parti lojalt bøye seg for Stortingets vedtak og medvirke til å gjennomføre dets beslutninger.

Forhandlingene med dr. Delbrügge.

Kona disse fellesforhandlinger pågikk ble det også ført forhandlinger med dr. Delbrügge. Fra den første konferanse hos dr. Delbrügge som ble holdt lørdag, 15. juni, ble gjengitt følgende referat (P.M.) som var opptatt av biskop Bergerav:

"Etter forhåndsavtale innfant vi oss hos regjeringspresident dr. Delbrügge lørdag aften 15 juni 1940 kl. 20 1/2. Tilstedeværende var også landrat dr. Schmidt.

Justitiarius Berg gjorde oppmerksom på at man også fra norsk side fant at ordningen med et administrasjonsråd ikke lenger var tilstrekkelig og tilfredsstillende etter at nå det hele land var okkupert. Vi var klar over at en ny ordning måtte søkes istandbragt, fordi det nå meldte seg nye oppgaver som ikke hadde foreligget for Administrasjonsrådet, således bl.a. handelspolitiske forhandlinger med andre land. På den annen side var vi også klar over at den nyordning som blir istandbragt ikke måtte forutsette brudd på forfatningen. Det ville derfor være umulig for oss å bygge den nye ordning på at Kongen og hans regjering skulle avsettes. Vi håpet at man fra tysk side ville forstå dette, og at man derfor fra tysk side ikke ville motsette seg en løsning som tilfredsstilte alle saklige interesser både for Tyskland og Norge, uten unødig å krenke den norske konstitusjon. Vi var sikre på at en sådan løsning måtte kunne finnes.

Berg framholdt at vi møtte på vegne av Administrasjonsrådet, de i Oslo tilstedeværende medlemmer av Stortingets presidentskap og representanter for de 4 store politiske partier som tilsammen representerer 148 av de 150 stortingsmandater. Samtlige de som hadde gitt oss vårt oppdrag, var av den oppfatning at en avsettelse av Kongen og hans regjering kunne vi ikke gå med på.

Det ble av oss ikke framlagt noe skriftlig forslag, men Berg nevnte følgende ordning:

Stortingets presidentskap retter en anmodning til Riksstyret om å oppnevne et riksråd med et større antall

medlemmer enn det nåværende Administrasjonsråd har - for eksempel 11 a 12 medlemmer. Vi forutsatte at blandt de nye medlemmer måtte det være representanter for fagorganisasjonene, muligens også en styrkelse av böndenes representasjon, og dessuten representanter for de nordlige og vestlige landsdeler. Det burde også være et medlem hvis særlige oppgave var å ta seg av de handelspolitiske interesser og en til å arbeide med gjennoppygningsproblemet.

Etter at Høyesterett hadde oppnevnt riksrådet, burde Stortinget møte snarest mulig for å godkjenne de skritt som var tatt og utstyre riksrådet med den nødvendige fullmakt bl.a. til på vegne av Stortinget å utferdige lover og skattebeslutninger i den utstrekning Rådet fant det nødvendig.

Etter vår mening skulle man derved oppnå en ordning som ville virke tilfredsstillende i alle henseender både for Norge og Tyskland.

Dr. Delbrügge uttalte at en ordning av denne art i og for seg ikke ville være uakseptabel, men at det for ham vesentlige punkt manglet, nemlig at kongehuset og regjeringen Mygaardsvold i realiteten måtte avsettes. Formen herfor var man villig til å diskutere. Det var for ham etter de forhandlinger han i dag hadde hatt med forskjellige partiførere og representanter for handel og industri, ganske uforståelig at man ikke ville ta avstand fra regjeringen Mygaardsvold.

Til dette ble det framholdt (av Harbek) at det ikke var personen Mygaardsvold eller de andre regjeringsmedlemmer som var det springende punkt, men at det her gjaldt ~~landets~~ Kongens konstitusjonelle råd, og at det derfor var landets dre de framsatte krav var rettet mot.

Dr. Delbrügge uttalte at han ubetinget måtte fastholde at målet var å avsette kongehuset og regjeringen Mygaardsvold. Det var bare om formene det kunne forhandles. Det var således ikke hans mening at det i dagsordenen for Stortingets møte uttrykkelig behøvet å fremreves at beslutningen skulle gå ut på avsettelse etc men at det f.eks. kunne hete som post 1: "Stortingets beslutning i dagens situasjon." Det var da forutsatt at det på forhånd var sikret at denne beslutning hadde det rette innhold.

Som en tenkelig form leste han opp (på tysk) 7. juni-beslutningen av 1905 om Kongens avsettelse i en bisetning.

Til dr. Delbrügges henvisning til 7. juni-beslutningen bemerkedes (av Harbek) at den situasjon som framkaldte denne beslutning var vesentlig anderledes enn den situasjon vi nå var oppe i.

Dr. Delbrügge gjorde under konferansen en spesiell bemerkning i anledning av at oppnevnelsen av riksrådet var tenkt tillagt Høyesterett. Han ville anse det mere konstitusjonelt at oppnevnelsen ble foretatt av Stortinget eller presidentskapet. Hertil ble svart at det ikke ville gjøre noen innvending om man foretrak en slik fremgangsmåte.

Det ble også uttalt av Delbrügge at det var likegyldig om man brukte uttrykket riksråd eller regjering.

På Berggravs spørsmål i samtalsens løp om hvilken realitet det kunne ligge i at man allerede før fredsslutningen ville fremtvinge en forandring i vår konstitusjonelle Konges stilling ble svar gitt som kan sammenfattes i følgende punkter: 1. Hvis man her i landet fremdeles anerkjenner Kongen som den lovlige regent, da gjør man seg til ett også med hans fornyede krigserklæring - som han og regjeringen utstedte før avreisen fra landet. Følgene herav måtte være at Tyskland mottok den fornyede krigserklæring fra det norske folk og dro konsekvensene herav, f.eks. at samtlige vernepliktige ble internert og sendt

til Tyskland.

2. Norge vilde overhodet være ute av stand til å oppnå en fredsslutning da det ingen lovlig norsk myndighet ville være å forhandle med idet Tyskland ~~ikke~~ nekter overhodet å ha noe å gjøre med de til England flyktede statsmyndigheter.

Fra tysk synspunkt tillia man det også vekt at det norske kongehus var huset Schleswig-Holstein-Glücksburg og således av tysk ått.

Det ble fra vår side fremholdt hvilken dyptgående virkning det ville ha på norske sinn om Stortinget under en tvangssituasjon gikk til å avsette landets Konge, og at det ville bli et varig sår som ville føre til megen bitterhet.

Dr. Delbrügge på sin side mente virkningene neppe ville være så store, og at de i et hvert fall ikke ville holde seg lenge.

På grunn av den direkte henstilling som var gjort på møtet om å få klarlagt det betingede tilsagn om at Reichskommissar skulle kalles tilbake fremførte Berggrav spørsmål om hva det ligger heri. Det ble svart av Delbrügge at dermed ville den altomfattende myndighet som var tillagt Reichskommissar bli avsløst av en vesentlig mildere form. Men han gjorde oppmerksom på at det tillå Führeren selv å bestemme om dette forhold. Delbrügge nevnte i denne forbindelse at Führerens befullemektigede i Danmark, ved siden av det utvidede tyske legasjonspersonale i København også hadde en særlig stab av tjenestemenn for spørsmål som angikk næringslivet og andre områder.

Delbrügge fremholdt at hvis man nå ikke kom til en forståelse, ville man anse motstanden herimot som utslag av et fiendtlig sinnelag, og dette ville få konsekvenser av meget ubehagelig art. På den annen side ønsket han at vi skulle være klar over at Führeren er en ven av herøisk opptreden og har en generøs innstilling overfor dem som viser tapperhet. Hvis man derfor forteller ham at det har kostet det norske folk noget å ta denne beslutning (om avsettelse av Kongen og Regjeringen), så ville man derved hos ham kunne vinne noe vesentlig som det ville være utelukket å kunne vinne om man ventet med å ta avgjørelsen til den ble en platt selvfølgehet. "Husk denne mentalitet hos vår Führer." En engere sammenlutning av de germaniske folk er vårt mål. Vi må forlange en viss heroisme hos dem som vi vil rekne som våre "Mitgänger".

Vi erklærte at det som var fremkommet under konferansen, skulle bli forelagt Administrasjonsrådet og Stortingets presidentskap. Delbrügge erklærte seg villig til å ha en ny konferanse i morgen aften kl. 8 1/2.

Dermed sluttet konferansen som hadde vart ca. 1 1/2 time.

Dette resyme er gjort samme aften på grunnlag av Berggravs hurtigskrift-notater.

Oslø, 15. juni 1940.

Kaarl Berg

Bivind Berggrav

Ole P. Harbek.

Søndag 16 juni var det om kvelden blitt holdt en ny konferanse med dr. Delbrügge, og biskop Berggrav gav også referat fra denne konferanse.

Dr. Delbrügge hadde lagt særlig vekt på at Stortinget måtte bli innkaldt, men bare under den forutsetning at en på forhånd var blitt enig om en akseptabel 2 ordning. Forlaget om Eidsvoll eller et annet sted for Stortinget kunne diskuteres. Delbrügge hadde undertrekket at den tyske regjering ikke under noen omstendigheter kunne forhandle med Kongen og hans regjering, og han la til at arveprinsen må dele skjebne med sin far og bestefar.

Dermed avsluttet

Fra presidentskapets side var det blitt hevdet at om forhandlingene ikke førte fram, så burde også Stortinget bli innkaldt for at dette selv kunne ta stilling til de tyske krav. På dette svarte dr. Delbrügge unnvikende og mente at det med god vilje måtte la seg gjøre å komme til en tilfredsstillende ordning, og at det på forhånd måtte kunne gå an å bringe saken blanda stortingetsrepresentantene på det rene. Dr. Delbrügge nevnte på ny at om det ikke kom til en ordning, ville de tyske myndigheter finne det nødvendig å sette inn tyske komissærer i alle departementer. Men, la han til, denne ordning behøver jo ikke å bli evig. Vi vil senere sette inn en norsk regjering, og det blir i tilfelle en regjering som dere såddig vil ha, og som vi vil understøtte helt og fullt og gi full programfrihet. Videre hevdet Delbrügge at Stortinget måtte gjøre særskilt vedtak om at den fullmakt regjeringen fikk i stortingsmøtet på Hamar ble trukket tilbake. Under felleforhandlingene mellom presidentskapet, Administrasjonsrådet og representanter for de politiske partier drøftet man i første rekke spørsmålet om

avsettelse av kongehuset og regjeringen, de to krav som alle fant det mest vanskelig å bøye seg for, og som det i tilfelle gjaldt å finne den lempeligste og minst krenkende form for. Det ble antydning en rekke forskjellige utkast til ordlyd for et slikt vedtak. Et av de første utkast hadde følgende ordlyd:

"Kongen og hans råd oppholder seg utenfor Norge og er derfor avskåret fra å kunne utøve de funksjoner som forfatningen har pålagt kongemakten. Da det er påkrevet å ha en styremakt innen landet, finner Stortingets presidentskap at det er dets alvorlige plikt overfor land og folk å rette en anmodning til Riksstorting om å oppnevne et riksråd. Stortinget vil snarest mulig møte for å få seg forelagt til godkjennelse det skritt som presidentskapet har tatt og for å treffe bestemmelse om riksrådets fullmakt under sin forvaltning av landet."

Getz (Höire) antydning følgende form:

"1. Da Regjeringen ved å forlate landet er satt ute av stand til å administrere riket, og da Kongen under sitt opphold utenfor landet under de rådende forhold ikke har den i konstitusjonen forutsatte mulighet for forbindelse med land og folk, finner Stortinget det å være sin plikt å oppnevne et riksråd med regjeringsmyndighet så lenge landet ikke har landets konge innenfor rikets grenser.

2. Riksrådets medlemmer oppnevnes.....

3. Riksrådet fordeler forretningene seg imellom."

Dette framlegg ble avvist av dr. Delbrügge. Som nytt utkast ble lagt fram følgende:

"1. Da Regjeringen ved å forlate landet er satt ute av stand til å administrere riket, og da Kongen under sitt opphold utenfor riket er avskåret fra å kunne utøve de funksjoner som forfatningen har pålagt kongemakten, finner Stortinget det å være sin plikt å oppnevne et riksråd som overtar disse funksjoner.

2. Som medlemmer av riksrådet oppnevnes..... formann

3. Riksrådet fordeler forretningene seg i mellom."

Keller ikke denne form fant dr. Delbrügge å kunne akseptere og mandag 17 juni leverte han presidentskapet følgende forslag som han selv hadde utarbeidet, og som han understreket var hans personlige forslag som han ikke hadde noen bebyrdning til å foreslå ville føre fram:

Dr. Delbrügges forslag av 17. juni 1940:

Da Kongen og hans regjering befinner seg utenfor Norge og derfor er forhindret fra å utføre de funksjoner som etter forfatningen er pålagt dem, har Stortingets presidentskap sett det som en alvorlig plikt mot landet og folket å oppnevne et riksråd.

Stortinget er derfor trådt sammen for å gi sitt samtykke til dette skritt og for å treffe nærmere vedtak om riksrådets fullmakt når det gjelder landetsforvaltning.

Derfor har Stortinget :

1. besluttet at den fullmakt som ble gitt regjeringen Nygaardsvold på møte 9 april til å gjøre alt som var påkrevd for landet blir enklært uvirksom fra den dag da regjeringen sammen med Kongen forlot landet.
2. slått fast at regjeringen Nygaardsvold (ikke lenger har Stortingets tillid og i samsvar med det) ikke lenger kan godtas som regjering.
3. vedtatt å be Kongen om i forståelse av den nåværende politiske og militære situasjon og for å sikre det norske folks uavhengighet å gi avkall for seg og sitt hus på sine forfatningsrettslige funksjoner.
4. for å sikre ordnede regjeringsforhold innsatt et riksråd som overtar regjeringens forretninger og Kongens forfatningsrettslige funksjoner. Riksrådet beholder inntil videre også Kongens forfatningsrettslige funksjoner hvis det ikke fremkommer et svar på den under punkt 3 nevnte anmodning innen to uker etter dette møte.
5. slått fast at Norges konstitusjonelle statsform som kongerike skal bli stående også for fremtiden.
6. vedtatt å overbringe denne proklamasjon til kongen på den måten som finnes passende.

I felleskonferansen 17 juni kl. 6 1/2 nevnte biskop Berggrav at han overfor dr. Delbrügge hadde anbefalt at en søkte å få presidentskapet til å ta initiativet til å innby til fredsforhandlinger med Tyskland og videre prøve å få tilslutning til å sende Kongen en henvendelse om å gi avkall på tronen og sine forfatningsmessige rettigheter.

Delbrügge hadde uttalt at det på dette tidspunkt kunne være vanskelig å få sluttet fred da England ville fortsette krigen også i Norge. En kunne imidlertid erklære at Norge var beredt til å slutte fred når Føreren ønsket det. Han hadde personlig ikke noe å innvende mot en slik henvendelse til Kongen som Berggrav hadde antydnet. - Dorenskriver Harbek antydnet at en i en skrifvelse til Føreren burde søke å oppnå en endring av punkt 3 slik at spørsmålet om Kongens stilling skal bli avgjort i forbindelse med den endelige fredsslutning.

Arbeiderpartiets representanter uttalte under felleskonferansene at de slik som situasjonen lå an fant å måtte bøye seg for kravet om oppnevning av en ny regjering eller et riksråd, og at Stortinget blir innkalt for å gi riksrådet den nødvendige fullmakt, - under forutsetning av at en kunne finne fram til en akseptabel ordning for å innfri omme kravet om avsettelse av Regjeringen og Kongen. Det ble samtidig - av Madsen - understreket at forutsetningen videre måtte være at presidentskapet står fritt når det gjelder oppnevningen av riksrådet, at landets uavhengighet ble sikret og at okkupasjonen blir opphevd når krigen er slutt.

Forslaget av 17. juni.

I felleskonferansen mandag kveld la presidentskapet fram følgende forslag til endelig svar på de tyske krav :

Da Kongen og hans regjering befinner seg utenfor Norge og derfor er forhindret fra å utføre de funksjoner

som etter forfatningen er pålagt dem, ser Stortingets presidentskap det som sin plikt mot landet og folket å oppnevne et riksråd. Stortinget innkaltes straks for å gi sitt samtykke til dette skritt og for å treffe nærmere vedtak om riksrådets fullmakt når det gjelder landets forvaltning.

Stortingets presidentskap vil forelegge for Stortinget forslag om å fatte sådant vedtak:

1. Den fullmakt som ble gitt regjeringen Nygaardsvold i møte 9 april til å gjøre alt som var påkrevd for landet erklæres uavirksom fra den dag da regjeringen sammen med Kongen forlot landet.
2. Regjeringen Nygaardsvold kan ikke lenger godkjennes som regjering.
3. Da Kongen er utenfor landets grenser, er han ute av stand til å utøve sine forfatningsrettslige funksjoner. Spørsmål om kongehusets stilling vil finne sin avgjørelse ved fredsslutningen.
4. Riksrådet overtar regjeringens forretninger og Kongens forfatningsrettslige funksjoner inntil videre og gis forøvrig fullmakt til å treffe de beslutninger som er nødvendige for landets forvaltning.
5. Norges konstitusjonelle statsform som kongerike skal bli stående også for fremtiden.
6. Valg til Stortinget utsettes til etter fredsslutningen idet riksrådet ansees valgene snarest mulig etter dette tidspunkt.

Stortingspresident Magnus Nilssen fant det nødvendig at det ble foretatt særskilt votering av hvert partis representanter. Arbeiderpartiets, Bondepartiets og venstres representanter stemte alle for det framlagte forslag. Børre og Wright av Høire reserverte seg mens Lykke (h) stemte for. Etter en kort underhåndskonferanse erklærte Lykke at Høires representanter stemte for framlegget idet de dog ikke på dette tidspunkt ville tatt stilling til spørsmålet om hva det skal gjøres om Kongen ikke abdiserer.

En henvendelse til Kongen.

Det ble videre erklært av stortingspresidenten at presidentskapet erklærte seg villig til - i tilfelle Føreren godkjente det - å rette en henstilling til Kongen om at han i forståelse med den nåværende politiske og militære situasjon og for å sikre det norske folks uavhengighet om å gi avkall for seg og sitt hus på sine forfatningsrettslige funksjoner. Skulle Kongen ikke etterkomme denne henstilling, vil Stortinget bli forelagt forslag om at riksrådet inntil videre beholder Kongens forfatningsrettslige funksjoner.

En henvendelse til Føreren.

Det ble samtidig besluttet å sende følgende skrivelse til det tyske folks Fører :

" Den vilje til såvidt mulig å respektere norsk konstitusjonen som ble vist av okkupasjonsmakten derved at dens representanter medvirket til dannelsen av det av Riksstyret oppnevnte Administrasjonsråd reddet landet fra en overveldelig krise. Den samme vilje er kommet fram i Reichskommissar Terbovens tale hvor han sier :

" Det tyske folk rekker fram Hærlig, oppriktig og uten forbehold en åpen hånd til det norske folk og er parat til samarbeid på grunnlag av gjensidig aktelse. "

De oppgaver som der Reichskommissar fremstillet som folket for nordmenn og tyskere vil det være enighet om blandt nordmenn. Han uttalte at han hadde " bare et eneste mål, nemlig :

" Å sette igang i gjen og gjennomføre det fredelige gjenreisningsarbeide av det norske næringsliv med alle til rådighet stående midler og det i hele befolkningens interesse. Innenfor rammen av en slik oppgave kan det etter mine begreper ikke eksistere noen forskjell og slutt ingen motsetning mellom min vilje og en patriotisk norsk holdning. "

Den således utstrakte hånd og det klart fremlagte program står i samsvar med der Führers hilsen til det norske folk hvor han anerkjenner landets strid og gir uttrykk herfor gjennom den usadvanlige handling å frigi de norske krigsfanger.

Ved de etter 9 juni førte foreløpige forhandlinger mellom tyske og norske representanter er det fra begge sider vist vilje til å finne en ordning av det indre norske styre som kan tilfredsstille begge parters saklige interesser, noe som lover godt for det framtidige forhold mellom partene.

I samsvar med dette har Stortingets presidentskap i dag for Reichskommissar Terboven fremsatt et forslag til midlertidig ordning av styret i Norge. Vi foreslår at det istedenfor kongen og regjeringen flygsvold opprettes et norsk riksråd. Forslaget er fremsatt i tillid til at ordningen av det tyske okkupasjonsstyre i Norge vil underkå en tilsvarende forandring.

Det norske folk er beredt til å slutte en fred med Tyskland hvis det tyske rikets Fører mener at tiden hertil er kommet. Kjært kampen i Norge naturligvis har voldt sår for folk og land, så er krigen dog fra begge sider blitt ført på en slik måte at disse sår kan leges.

Norge har siden 872 alltid vært et kongerike. Etter 500 års forening dels med Danmark og dels med Sverige fikk det sitt eget kongehus i året 1905. Av folket ble dette følt som en gjenreisning av det norske rike. Det nasjonale kongedømme er derfor som institusjon fast forankret i folkets hjerte.

Disse følelser ble særlig styrket da arveprins Harald ble født for fire år siden som den første norske kongesønn som var født i landet på mange hundre år. Særlig arveprinsen oppfattes derfor i folket som et nasjonalt symbol.

Det er blitt forankret oss fra tysk side at Norges forfatningsmessige statsform som kongerike også skal bestå i fremtiden. For det norske folk er dette av den største verdi.

Kjært det fra norsk side er satt anmodning til kongen om å abdisere for seg og sitt hus vil vi under hensyntagen til vår historiske utvikling anmode om at hermed adgangen til i sin tid å tilby arveprins Harald den norske trone ikke må være stengt. Vi har den sikre overbevisning at tysk hjelp i denne sak vil bidra avgjørende til å fremme den voldsomme utvikling mellom Norge og Tyskland som også er vårt mål.

Oslo den 18. juni 1940.

Fristen for avgivelse av svar på de tyske krav var som nevnt forlengt til mandag kveld kl. 24. Men etter at svaret var avgitt fant presidentskapet det nødvendig å holde en ny felleskonferanse tirsdag formiddag. Forslaget til de tyske myndigheter ble her påny gjennomgått og et par mindre endringer ble foretatt.

Innstilling fra Stortingets Presidentskap av 18. juni om
oppgaveløse av Riksråd m.v. hadde følgende ordlyd:

Til Stortinget.